Департамент культури, туризму, національностей та релігій
Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради

Патріотизм можна "подавати" по-різному

До 65-річчя від дня народження сучасної української письменниці Зірки Мензатюк

Методичні рекомендації бібліотекарям

Запоріжжя

2019

Патріотизм можна «подавати» по-різному: До 65-річчя від дня народження сучасної української письменниці Зірки Мензатюк / Методичні рекомендації бібліотекарям / укладачі Л. Л. Дунай, К. Ю. Кругла; Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач». – Запоріжжя, 2019. - 25 с.

Методичний матеріал містить сценарії заходів для читачів різних вікових категорій, метою яких є тема популяризації патріотизму серед дітей.

Розрахований на бібліотечних фахівців та широке коло читачів.

Укладачі Дунай Л.Л.

Кругла К. Ю

Редагування
та комп'ютерна верстка Веселова Л. Г.

Відповідальний за випуск Данилова Л. В.

Рандеву з письменником "Казковий світ Зірки Мензатюк"

Буковину називають зеленою. Називають благословенною, тому що дві останні війни прокотилися нею, не завдавши страхітливих руйнувань. Легенда оповідає, що колись два брати-близнюки запрягли пару биків, також близнюків, і обвели Буковину борозною, на сто літ захистивши її від лиха. А ще оберігає її український святий Іван Сучавський, небесний покровитель Буковини. У цім краї прекрасно збереглися і давні церкви, і старі звичаї. Як Різдво – то з колядками й вертепами. Як весілля – то ціле дійство, хвилююче й барвисте.

В цьому благодатному краї і народилася **21 жовтня 1954 року** видатна дитяча письменниця **Зірка Захаріївна Мензатюк.**

Про свою домівку, свою сім'ю вона згадує так: "*Моє рідне село, що розкинулося під самими Чернівцями, має гарну козацьку назву – Мамаївці. Колись воно належало славетному монастиреві – Манявському скитові. В радянський час його перейменували, але з першим подихом волі село вернуло давнє найменння. В Мамаївцях народилися й виросли всесвітньо-знаний співак Дмитро Гнатюк, художник Володимир Кокоячук, який був моїм дядьком, та ще багато вчених і митців.*

Хата, в якій я зростала, була найкращою в світі. Правда, мама скаржилася, що вона стара, що її столітні стіни поточили миші, завдаючи їй, мамі, неабиякого клопоту. Але хата красувалася чисто побілена, з яскравим блакитним підводком, попід стріхою вився акуратно підстрижений вінок дикого винограду, а біля причілка стояла величезна ялиця, що в вітряну погоду шкребла гілками по дахові і шуміла-мурмотіла, немов розказувала казки. Ні, кращу домівку годі й уявити. От тільки ялицю невдовзі зрубали. В селі казали, що дике дерево коло хати – то на нещастя, а на нашу родину сипалися біда за бідою, мов з якогось лихого рогу достатку. Я плакала, просила не чіпати ялини. Батькам також було її жаль. Вона ж-бо нас і лікувала – сиропом з молодих пагінців; а влітку під нею, пробиваючи глицю, росли тугі білі печериці, з якими мама варила борщ. Ялицю зрубали, поки я сиділа на уроках. Але я й досі нічого не люблю слухати дужче, ніж мурмотіння розтривоженої вітром хвої.

І батьки мої були найкращі в світі. Звісно, як і в кожного. Іншим вони могли видатися звичайними буковинцями, роботящими й побожними. А проте наша сім'я справді різнилася від інших. В ній ховали від мене гірку таємницю, яку я, однак, швидко дізналася: мій батько був колишнім політв'язнем. Спочатку, ще парубком, він сидів у румунській тюрмі (на той час Буковина належала до Румунії) за те, що розповсюджував у селі патріотичні листівки. Коли почалася війна, мій батько – Захарій Мензатюк пішов на фронт солдатом Радянської армії. Був кулеметником, під польським Гданськом дістав важке поранення. За фронтові заслуги його нагородили орденом Бойового Червоного Прапора, а невдовзі по війні відправили у сталінський концтабір – у "Воркутлаг" за полярним колом.

Мамин батько, мій дід Танасій Подільчук, також постраждав за Україну. Він пішов добровольцем у січові стрільці, за що потім скуштував і румунської, і радянської тюрем. Та що тюрма – його покарав навіть рідний батько! Бо сказав Танасієві: "Тобі треба України? Ти не пильнуєш господарства? То землі від мене не дістанеш!". І розділив своє поле між іншими синами, яких, крім Танасія, мав ще п'ятьох. Та попри все дід Танасій не шкодував, що пішов у січові стрільці, і більше, ніж власною долею, журився тим, що не всі українці свідомі, не всі патріоти. Коли нам, онукам, вдавалося його розговорити, він скупо розповідав про події своєї молодості, і в нашій уяві поставала дивовижна армія з дзвінкими українськими командами, з жертовними і вродливими вояками. Коли Україна стала незалежною, іменем мого діда, січового стрільця Танасія Подільчука в Мамаївцях назвали вулицю.

Від діда Танасія я дістала промовистий дарунок – товсту книгу поезії Лесі Українки. Та книжка стала моєю улюбленою, як і образ самої Лесі. У ній я вбачала споріднену душу. Бо ж вона теж з дитинства писала вірші. Як і моїх рідних, Лесину тітку засудили за патріотизм, і саме їй Леся присвятила свій перший вірш. Згодом, я грала роль Лесі Українки на шкільній сцені. За творами славетної Лесі писала твір на вступних іспитах. А тепер мої книжки відзначено премією, що носить це дороге для мене ім'я".

Писати Зірка Мензатюк почала, коли вчилася у другому класі. Це сталося так: одного разу вчителька задала написати вдома переказ "Ліс восени". Почавши з переказу, Зірка написала про лисячу нору, яку бачила в лісі, про білочку, що збирала ліщинові горіхи, а далі й про те, яким ліс стане взимку, коли його засипле сніг. Замість кількох рядочків переказ розтягнувся на цілих п'ять сторінок. І їй так сподобалося викладати на папері власну розповідь, що Зірка на цьому не зупинилася і написала ще й віршовану "Казку про кицю Мурку і дівчину Ганну", а в наступні дні – чимало віршиків. Однокласники чомусь не повірили, що дівчинка пише вірші сама, і стали говорити, що все те написав її прадід Олекса та й закопав, а вона викопала і видає за свої. Прадід дівчинки дійсно був дуже цікавим чоловіком. Мав заможне господарство, але багатством не дорожив, а над усе цінував книжки. Тому й купував їх багато, що було рідкістю серед селян. Він навіть видав власним коштом збірочку релігійних повчань.

В супереч іншим, вчителька Зірки Мензатюк, Люба Петрівна, яка розгледіла талант своєї учениці, стала вчити дівчинку ще й поетичного мистецтва, пояснювала, що таке рими, ритм, оцінювала її віршовані спроби. Це не було її обов'язком, але вона була доброю щирою людиною і хотіла допомогти. В кожного у житті трапляються такі добрі люди, і то велике щастя, що вони з'являються в житті людей, особливо – талановитих.

Закінчивши школу, Зірка вступила на факультет журналістики Львівського університету імені Івана Франка. Вступ, насправді, виявився нелегким, але їй допомогли численні публікації творів у газетах, здобуте перше місце на обласній олімпіаді з укра-

їнської мови і літератури та ще рекомендація Спілки письменників, яку вона дістала як авторка-початківець.

Закінчивши у 1977 р. університет з червоним дипломом, вона працювала кореспондентом газети "Радянська Україна". Робота була цікавою і відповідальною, проте скоро письменниця стала відчувати, що пише не про те, не так, як хоче, тому відмовилася від кар'єри, залишила газету і присвятила себе творчості для дітей. Її казки почали друкувати в журналах "Барвінок", "Соняшник", "Малятко", у закордонних журналах: "Веселка", який виходив у США та в однойменному журналі, що видавався у Словаччині.

У 1990 році видавництво "Веселка" випустило її першу книжку казок **"Тисяча парасольок"**. Невдовзі в тому ж видавництві вийшла друга книжка **"Арніка"** – казка про найчарівніше зілля Карпат. У видавництві "Лелека" побачила світ книжка **"Мільйон мільйонів сестричок".**

А далі в українському книговиданні почалася затяжна криза. Книжки майже не виходили у світ. І знову письменниці знадобилося вміння чекати, не розчаровуючись і не зневірюючись. І хоча книжки не видавались, письменниця продовжувала писати.

Зірка Мензатюк багато мандрувала. З чоловіком і дочкою вони щоліта вибирались у ще незнайомі куточки України, де, як вона вважала, їх чекали пригоди і цікаві відкриття. Пригод назбиралось багато, тож письменниця написала казкову повість про мандрівку Україною – її славетними місцями, замками та просто мальовничими дорогами, якими так весело їхати назустріч несподіванкам. Письменниця надолужувала все те, про що мріяла в дитинстві. Сама вона згадує: "*Про що я найдужче мріяла в дитинстві, так це мандри. Я любила читати про далекі краї, про теплі південні моря, про тропічні ліси і скарби. Ото б колись їх побачити! Натомість я бачила бур'яни, які треба полоти, та корову, яку я пасла. Сільські діти в ту пору нікуди не їздили, не вистачало на це грошей у їхніх окрадених колгоспами батьків. У свою першу мандрівку я вирушила вже п'ятикласницею – нам організували екскурсію в недалекий Хотин і Кам'янець-Подільський. О, то була неймовірна, розкішна мандрівка! Нас посадили в літак "кукурудзяник", найменший з літаків, названий так за те, що літав низько, майже над кукурудзою, та ще з нього оббризкували колгоспні поля. Вперше в житті ми піднялися в небо! А потім побачили Кам'янецьку фортецю з могутніми стінами, баштами, казематами, з пробитою в камені криницею, з вежею, в якій сидів ув'язнений Устим Кармелюк і з якої втікав на волю. Ночували ми в спортзалі якоїсь школи просто на матах, накрившись пальтечками. То було страх незручно, але кращого ми й не уявляли, готелів ніхто з нас не знав. Отож втомлені школярі розклалися на матах, щоб відпочити, а я з двома подружками відпросилася поблукати містом. Було темно й холодно, але силуети старовинних будинків зачаровували, над містом витав дух давнини і манив незвіданими таємницями. Ми вернулися пізно – ох і влетіло нам за те! Але звідтоді я вже ніколи не пропускала нагоди відвідати давні фортеці, старі бойовища, цікаві історичні місця. Мандрувати Україною стало моїм улюбленим*

відпочинком. А побачені в дитинстві фортеці, в які я потім приїжджала ще не раз, стали місцем дії моєї повісті "Таємниця козацької шаблі". Ця книжка почалася з мого дитинства".

З 1995 р. Зірка Мензатюк – член Національної Спілки письменників України; з 1997 р. – веде в дитячому журналі "Соняшник" рубрики "Храми України", "Фортеці України", "Щоб любити", "Щоденник мандрівника"; з 2004 р. – автор рубрики про святині України в освітній радіопередачі для школярів "АБЦ" Національного радіо.

Не могла письменниця не написати і казок про Київ – нашу столицю – казкове місто, про яке складали казки ще за княжих часів. Всі ми їх знаємо: казку про киянина з Подолу Кирила Кожум'яку, про чарівницю Добраду та інші. Хіба чарівники, чи богатирі можуть так просто зникнути? Звісно ні! Письменниця стверджує, що всі вони живуть серед нас, тільки треба їх знайти.

Одного разу її попросили показати Київ школярам з Мамаївців. Письменниця розповідає: "*Взагалі-то про таке мене краще не просити, тому що я не можу заспокоїтися, поки не покажу і Лавру, і Софіївський собор, і Хоревицю з Щекавицею, і ще дуже всього багато, аж врешті мої гості ледве стоять на ногах. Стала я показувати школярикам київську красу, аж бачу – вони на інше задивляються. На "Мак-Дональдс", на "Мерседес" нової марки... Бо про "Мерседес" вони чули, а про Софію – ні. Тому я взялася писати казки про київські дива – щоб кожен про них знав: про ту ж княжну Софію, про Андріївський узвіз і бузок у ботанічному саду, про Труханів острів і веселий, гомінкий День Києва... Тоді й знайшлася чарівниця Добрада, а з нею ще чимало різних героїв."*

У 2006 р. "Видавництво Старого Лева" надрукувало книгу Зірки Мензатюк під назвою **"Київські казки".** Цього ж року у видавництві побачили світ ще два видання письменниці – **"Таємниця козацької шаблі"** і **"Казочки-куцохвостики".** Останнє здобуло титул "Книжка року-2006" у номінації "Дитяче свято" і 3-тю премію київського ярмарку "Книжковий світ-2006" у номінації "Краща дитяча книга".

2007 року у видавництві "Букрек" вийшла книга **"Катрусині скарби"**, в якій письменниця знайомить юного читача з традиційним народним мистецтвом України. Сама авторка росла в селі, де людей оточувало народне мистецтво, вони самі його й творили. ЇЇ мама вишивала, ткала килими, писала писанки і вчила цього своїх дочок. Письменниця згадує: "*Вишивали мої ровесниці, подруги – не було дівчини, яка б не вміла вишивати. Згодом, уже маючи свою сім'ю, я стала вчити вишивати і свою дочку Наталочку. Але Наталочці то було нецікаво, вона не хотіла сидіти над полотном. Та й кому, правду кажучи, тепер потрібне те вміння? Можна прожити й без вишивання. Проте я згадала свою матір, яка вишивала, а до неї вишивала бабуся, а ще раніше – прабабуся, і так тягнулося те вишивання, наче довга-предовга нитка у хтозна-яку давнину. І що ж – тепер його перервати, перерізати, мов ножицями, не передавши вміння дочці? Ні, якщо воно й мусить перерватися, то принаймні не на мені! Треба було спішно щось придумати. От я й придумала оповідки про народні мистецтва.*

*Спершу написала про витинанки, бо ж їх найлегше зробити. Прочитала оповіданнячко дочці, і вона загорілася, тут же взялася робити витинанки: і зірки, і сніжинки, і ряди дівчат та козаків. Вийшов мені з того неабиякий клопіт, бо Наталочка так густо обклеїла ними вікно, що в хаті стало темно. Але чого не витерпиш заради мистецтва! Вишивати Наталка таки навчилася. Вишила собі справжню сорочку з маками на всі рукава, з чорнобривцями на подолі, ще й з мережками. А оповідки про народні мистецтва вийшли у світ книжкою "**Катрусині скарби**". Катрусині, бо так звати героїню оповіданнячок, яка відкриває для себе (а заразом і для малих читачів) дива гончарства, різьби, писанкарства, вишивання, народного малярства."*

Цього ж року у видавництві "Грані-Т" побачила світ збірка казкових історій **"Як до жабок говорити"** про пригоди хлопчика-мрійника Іванка, якого називали чарівним не за те, що він умів робити чудеса всілякі, а тому, що вірив у них. Разом з ним можна навчитися говорити до жабок, равликів, ластівок та інших істот, зрозуміти, чому долиною цвіте бузьків вогонь, ведмежа цибуля та заяча конюшина.

Для журналу "Соняшник" письменниця писала розповіді про українські церкви, з якими пов'язано надзвичайно багато дивовижних історій. Нариси мали успіх, тому "Соняшник" видав їх окремою книжкою "**Наші церкви: історія, дива, легенди",** яка побачила світ у 2002 році. У книжці письменниця у цікавій, доступній формі оповідає про різні стилі церковної архітектури, будову іконостаса, про чудові ікони України, найвизначніших українських святих, вміщує легенди і перекази, багато з яких на той час публікувалися вперше.

У своїх творах Зірка часто пише про вічні цінності українського народу. "*Я росла в побожній сім'ї,* – згадує письменниця, – *мама їздила в різні святі місця: в Почаїв, Сучаву; щонеділі наша сім'я ходила до церкви. Але школярам то заборонялося, бо тоді була радянська влада, яка знищувала церкви. В школі мене почали сварити за те, що ходжу до церкви. Тоді батьки, порадившись, сказали: "Що ж, не ходи. Не мусиш виставляти віру напоказ". І от настав Великдень, рідні пішли на урочисту святкову Всенічну, а я лишилася вдома сама. В хаті прибрано, смачних страв наготовлено, а свято – не те. Нема свята! Без освячення пасок, без мерехтіння свічок у блакитних досвітніх сутінках, без церковного співу, взаємних радісних вітань. Тоді я вперше задумалася, які гарні наші звичаї і які вони важливі, наскільки вони прикрашають і збагачують життя".*

Потім, уже дорослій, Зірці Мензатюк випало святкувати Великдень у Святій Землі – в Єрусалимі, в храмі Гробу Господнього. Здавалося, після сходження благодатного вогню – дива, яке щороку стається на Великдень, вже більше ніщо не могло ні вразити, ні здивувати. А проте таки вразило. Перед входом у храм група паломників зі Львова стала освячувати паски за вкраїнським звичаєм. Розклали мальовані кошики з писанками, і тут же їх оточили зацікавлені іноземці. Посипалися запитання: "Хто ви? Звідки ви? Що це за обряд?". Якісь журналісти знімали їх своїми телекамерами, фотографували... І знову, вже вкотре, вона переконалась: якщо вони, українці, цікаві світо-

ві, то саме своєю неповторністю, своєю самобутньою культурою, звичаями, традиціями, які витворили предки. А їй та іншим українцям, їх нащадкам, необхідно їх зберегти і передати потомкам. Тому в своїх казках вона розповідає про вічні цінності українського народу.

Тому, мабуть не випадково, у 2008 році, у видавництві "Школа" побачила світ її книжка **"Макове князювання"**, до якої увійшли казки про українські свята, адже саме в них приховано багато казкового, чарівного! От хоча б перетворення звичайного яєчка в красуню-писанку, що несе на собі чарівні знаки. Про неї письменниця розповіла у казці **"Писанка"**. Або звичай справляти на Великдень обновки, про які нам нагадує вірш Тараса Шевченка "На Великдень, на соломі". Чому їх справляли? Що вони значили? Про це – казка **"Молоданчик"**. А хіба не варті казок свято Івана Купала, коли зілля набирається найбільшої сили, або повна краси й поезії Зелена неділя, в якій можна віднайти загублену гармонію життя, і Різдво, і Спаса та Маковія, і чимало інших свят. Вони прикрашали її дитинство, без них життя втратило б свої найяскравіші барви, тому бережімо їх!

Зірка Мензатюк має чимало нагород за свою творчість. Вона – лауреат міжнародного літературного конкурсу у США (2002), нагороджена літературними преміями: імені Наталі Забіли (2005) та імені Лесі Українки (2007). Крім того, має друге місце у номінації "Підліткова та юнацька література" у XVI Всеукраїнському рейтинзі "Книжка року 2014". А ще у 2017 році вона була представлена претендентом від України на здобуття Меморіальної премії імені Астрід Ліндгрен.

На власній долі письменниця переконалась, що успіх – не надто полохливий птах. Його можна упіймати. Щастя – досяжне, просто треба вміти його відчувати.

Пропонуємо вашій увазі розробки декількох сценаріїв за творчістю Зірки Мензатюк, адресованих дітям молодшого шкільного віку.

Літературно-історична подорож за твором Зірки Мензатюк "Таємниці козацької шаблі"

Ведуча: Діти, а ви любите читати книжки про пригоди, про усілякі детективні історії? Бачу, любите! Мабуть, любите і самі мандрувати, щоразу бачити щось нове, незнане. Особливо цікаво, думаю, мандрувати різними історичними місцями, де відбувались важливі події, битви, зустрічі? Тож сьогодні всім нам крокувати однією дорогою до відкриття великої "Таємниці козацької шаблі". Рушаймо!

Крок № 1. **Розминка**

Ведуча задає дітям запитання, на які вони відповідають, піднімаючи руку.

- ✓ Що ми знаємо про історичне минуле нашого народу?
- ✓ З яких творів ми можемо дізнатися більше?
- ✓ У яких народних переказах мова йде про козаків?

- ✓ А як наші пращури ставилися до захисників української землі?

Ведуча: Наша подорож має на меті довести, що ми – справжні українці, що ми знаємо літературу, мову, історію, культуру та традиції своєї землі. І вона буде для вас справжньою пригодою, як і твір сучасної української письменниці Зірки Мензатюк "Таємниця козацької шаблі". Протягом нашої подорожі треба бути активними та уважними!

Крок № 2. **<u>Таємничий епіграф:</u> Душу й тіло ми положим за нашу свободу,**
І покажем, що ми браття козацького роду.

Ведуча задає дітям запитання, на які вони відповідають, піднімаючи руку.

- ✓ Звідки ці рядки? Пригадайте, будь ласка.
- ✓ А чи пам'ятаєте ви авторів?

Ведуча: Так, це Гімн України "Ще не вмерла України і слава і воля…", музика М. Вербицького, слова П.Чубинського. Запам'ятайте ці імена. Але сьогодні ми з вами будемо говорити про українських письменників, вірніше про одну дуже відому письменницю. Є письменники, які починають творити мало не з пелюшок. За першої можливості, тобто тільки-но навчившись виводити літери, вони хапаються за перо й видають на-гора талановитий літературний твір. А раз почавши, вже ніколи не звертають з обраного шляху. Такою письменницею є Зірка Мензатюк – улюбленица багатьох українських дітлахів. Діти, а що вам здалося незвичайним, коли я говорила вам про письменницю? *(Діти відповідають, очікувана відповідь – ім'я письменниці)*. Так, це ім'я письменниці. Ось як сама Зірка Захаріївна розповідає про походження свого імені: "*У Мамаївцях під Чернівцями, де я народилася, це ім'я найзвичайнісіньке. Там чимало Зірок, Півоній, Калин, Фіалок. Мої земляки мають пісенну, поетичну вдачу."*

Крок № 3. **<u>Хвилинка народознавства</u> Звичай ім'янаречення**

Ведуча: В українському народознавстві звичай ім'янаречення пов'язаний з переконанням, що вдало обране ім'я має сприяти щастю та добробуту немовляти, саме воно визначатиме його долю. Наші пращури вважали, що якщо після наречення (називання) дитина плакала, або виявляла інші ознаки невдоволення, то ім'я вибране невдало, не відповідає природі новонародженого, може нашкодити йому в майбутньому.

- ✓ На вашу думку, ім'я **Зірка** якось вплинуло на долю письменниці? *(Діти відповідають).*
- ✓ А як ви гадаєте маленька Зірка плакала після ім'янаречення? *(Діти відповідають)*

Крок № 4. **<u>Проблемне питання:</u> Навіщо нам, українцям, потрібні козацькі реліквії?**

Ведуча: А ви знаєте що таке реліквія? *(Діти відповідають)*. Сьогодні ми з вами познайомимося з пригодницькою повістю Зірки Мензатюк "Таємниці козацької шаблі". Книга була видана у Львові "Видавництвом Старого Лева" ще у 2012 році, накла-

дом у 1000 примірників. До речі, у 2018 році саме цю повість Зірки Мензатюк введено до програмового вивчення у п'ятому класі. Повість складається з одинадцяти розділів з назвами та епілогу. Діти, а як ви гадаєте про що може йти мова у творі з такою назвою? *(Діти відповідають)*. Так, у повісті розповідається саме про реліквію, а вірніше про козацьку реліквію. В одному з інтерв'ю авторка розповіла про ідею написання "Таємниці козацької шаблі" так: "*Вона народилася з моїх мандрівок із чоловіком і дочкою. Спершу, я хотіла написати про пригоди з чарівним автомобілем. Але в повісті мав бути мотив, заради якого здійснюється подорож. Цим мотивом стала козацька шабля"*. Ось ми говоримо: пригоди, пригодницька повість… А що ж таке пригодницька повість? *(Діти відповідають)*. Так, пригодницька повість – це великий за обсягом твір, у якому зображені непередбачені, несподівані події, що трапляються з героями.

Крок № 5. **Мистецька хвилинка: Знакова картина**

Ведуча: Про козаків ви багато чули на уроках історії в школі, дивилися фільми, читали книги, бачили на картинах художників. А яким постає у вашій уяві козак? *(Діти відповідають)*. Зверніть увагу на цю відому картину. *(Демонструється картина "Запорожці пишуть листа турецькому султану" І. Рєпіна)*. Чи схожі ці козаки на тих, яких ви уявили? А як ви вважаєте, що для козака, як для воїна, є найціннішим? (*Діти відповідають)*.

Крок № 6. **Музична хвилинка: Танець із шаблями**

Ведуча: Уявімо себе славними козаками і спробуємо відтворити дії з шаблею – спочатку правою рукою, потім лівою (*робляться рухи імітованою шаблею символом безкінечності*). Молодці діти! Та не той козак, хто не вміє володіти одразу двома шаблями. Ви бачите цей знак – ∞**.** Це символ безкінечності, саме стільки можна говорити про відважних козаків – безкінечно.

Крок № 7. **Літературна цікавинка Так у чому ж таємниця?**

Ведуча: Але поговоримо більш детально про книгу. Думаю, ви, як і більшість дітей, любите неймовірні пригоди, несподіванки, детективні заморочки, в яких можна відчувати себе справжнім сміливцем, винахідником, який знаходить вихід з будь-якої ситуації. Повість "Таємниця козацької шаблі" дарує все це у повному обсязі і, навіть, більше. Через детективні пригоди цієї книги можна подорожувати часовими поясами історії рідного краю. На сторінках повісті – захоплююча мандрівка замками України, переплетення сучасного і минулого, містики і реальності, багато пригод і гумору.

Ви дізнаєтеся чимало цікавого про козацькі часи в Україні, відвідаєте фортеці, замки, історичні заповідники, а їх у повісті аж 7: Тараканівський форт під Дубно, замок у Дубні, замок-палац у Підгірці, Олеський замок, фортеця у Кам'янці-Подільському, Хотинська фортеця та Козацькі Могили у Берестечку. І дістанетесь ви до цих історичних місць не пішки, а разом з героями повісті – дружною родиною Рус-

наків: татом, мамою, їхньою донечкою Наталочкою та легковою машиною на ім'я Машка.

А ви чули такі назви сіл: Кобиловолоки, Болязуби, Ракобовти, Паликорови, Печихвости? Звідки такі назви, як ви думаєте? У книжці Наталчин тато пояснює їх походження: "*Козаки заманювали вороже військо в таке місце, щоб воно не мало куди розбігтися, тоді бикам – головешку під хвіст, і оскаженіле стадо стоптувало ворогів до цурки. Від того й Печихвости, і Паликорови."*

А яка тут географія річок! Під час подорожі Наталочка ненароком скупалася в річці Ірпінь, мила руки у Здвижі, Тетереві, побродила в Горині. Дізналася про Ікву, і Пляшівку, і Золочівку, Стрипу, Серет, маленьку Гнізну, Дністер, Смотрич, мріяла скупатися в Золотій Липі. Та мама не дозволила, сказавши: "*За тобою без того золоті верби ростуть, де не повернешся"*.

Багато пригод випало на долю мужньої героїні: шубовснути в річку, впасти в кам'яний колодязь Тараканівського форту, бачити віщі сни, видива битв і боятись, чи не втратила здоровий глузд, вдарившись головою. Адже серед білого дня в уяві дівчини постають усі картини боїв козаків із ворогами. Від цього повість стає надзвичайно цікавою.

У Берестечку сучасне переплітається з минулим: "*Тут витає козацький дух… Дух волі… Тут інакше дихається. Інакше думається."* Поляки перемогли зраджених татарами козаків, але не підкорили: "*Вони гинули, не піддавшись, не схилившись, лишаючи по собі невмирущу славу!"* І саме на цій землі Наталочка скріпляє угоду з чортиком Антипом краплею власної крові. Хоча ризикує стати на все життя брехухою. Вона вірить у перемогу добра, що загадка – "*Не горіх, а тверде, не панни, а в узорах жупани; стрілець їх сватав, та й голову склав"* – буде розгадана.

Не залишають читача байдужими і сторінки опису балу нечистої сили в замку у Підгірцях. А чого варті перегони "вітчизняної тарадайки" (так грубо назвав Машку постовий міліціонер) і джипа, після яких Машка опинилася на вербі! Немає жодного епізоду в книзі, який би залишив нас байдужими. Хіба можна спокійно читати сторінки повісті, коли привиди, напівпрозорі козаки, хотинські повстанці, чоловіки й жінки, піднялися рятувати реліквію? Читаючи повість, ви добре поповните свої знання з народного фольклору. Бо на сторінках книжки авторка вмістила багато видів усної народної творчості. А які види народної творчості ви пам'ятаєте? *(Діти відповідають)*.

Крок № 8. **<u>Робота в парах</u>**

Проводиться робота в парах з роздатковим матеріалом. Діти отримують у пронумерованих конвертах прислів'я, у яких слова стоять непослідовно; завдання – якнайшвидше скласти вислів.

Ведуча: Перевіримо ваші знання з такого виду фольклору як прислів'я і приказки. *(Діти виконують завдання)*. А тепер перші слова висловів впишіть у зачарований

рядок відповідно до цифри, вказаної на конверті. Як бачите, ми отримали прислів'я, яке знає кожен українець: "**Козацькому роду нема переводу!".**

Ведуча: Пізнавальні пригоди йдуть завжди на користь. Особливо – літературні. Давайте з'ясуємо, чи на користь пішла вам наша захоплююча подорож.

Діти мають обрати вірну відповідь та вписати відповідну букву в клітинку на дошці чи фліпчарті.

Тести

1. Зірка Мензатюк працює ким? *(Р - вчителькою і письменницею; С - письменницею та журналісткою; Т - художницею та журналісткою);*

2. Зірка Мензатюк пише свої твори для…? (*Л - дітей молодшого та середнього шкільного віку; М - дорослих; Н – студентів);*

3. "Таємниця козацької шаблі" за жанром це… *(А - пригодницька повість; Б - казка; В – оповідання);*

4. Родина Руснаків це…? *(А - бабуся, тато, Тетянка; Б - мама і дві доньки; В - тато, мама, Наталка);*

5. Привид з повісті який? *(А - патріотично налаштований; Б - фантастично налаштований; В - вороже налаштований);*

6. Машка в повісті – це…? *(С - автомобіль; Т - корова; У - подружка Наталки);*

7. Скільки згадується історичних пам'яток у творі? *(З - 9; И - 7; І - 4);*

8. У повісті можна зустріти…? *(Л - нечисту силу; М - космічних істот; Н - роботів);*

9. У творі згадуються назви…? *(А - річок; Б - океанів; В - морів);*

10. Наталочка скріпляє угоду з чортиком Антипом краплею…? *(Д - власної крові; Е - джерельної води; Є - яблуневого соку);*

11. Чому родина Руснаків вирушила на пошуки козацької шаблі? *(С - бо вони хотіли її продати за кордон; Т - аби створити власну колекцію козацьких реліквій; У - бо вони були патріотами своєї країни);*

12. Зі скількох розділів складається повість? *(Ф - 16; Х - 11; Ц – 23).*

Ведуча: Звірте свої відповіді шляхом взаємоперевірки. Які слова у вас утворились? Вірні відповіді ви бачите на екрані. Так, саме з цими словами "**СЛАВА", "СИЛА", "ДУХ"** асоціюється козацька шабля. А головний урок цієї книги в тому, що здолати зло можна лише разом, і тому за шаблю борються і мертві, і живі, бо національна пам'ять, козацька слава і майбутнє України невід'ємні одне від одного. Шабля – символ, та значно важливіше, що діється в серці людини, і ким вона є насправді.

Крок № 7. **Казка від Зірки**

Ведуча: А вам цікаво, які ще книжки написала Зірка Захаріївна? Давайте переглянемо відеоролик "**Казка від Зірки".** (*Діти переглядають відеоматеріл, ведуча супроводжує його коментарем).*

Ведуча: Ви впевнились, скільки всього цікавого написано талановитою Зіркою Захарівною! Ми і надалі будемо знайомитися із творчістю відомої української казкарки! А наша сьогоднішня подорож підійшла до кінця, до нових зустрічей!

Літературні смаколики "Частує смачненьким Господиня Капустина"

(за твором Зірки Мензатюк "Зварю тобі борщику")

Захід може бути проведений у вигляді театралізованої або лялькової вистави.

Ведуча: Ця книжечка в багатьох українських родинах, де є маленькі діти, вважається однією з найулюбленіших. Діти, як правило ревно оберігають її і вимагають читати знову і знову: "Про Івася! Почитай будь ласка про Івася". Так, ця книга – просто знахідка для тих батьків, чиї діти погано їдять, з такими чудовими казочками малята проситимуть добавки і каші, і борщу, і вареників. Казки в цій книжечці дійсно дуже смачні, бо розповідають про традиційні українські страви зі святкового та повсякденного столу: вареники, млинці, голубці, пампушки та інші смаколики. У книзі присутні персонажі народного фольклору: відьма, змій, вовк, що багатьом вже знайомі по народних казках. Овочі та страви оживають в книзі, так само як і Івась та Оленка – вони повноцінні герої казок. Хіба що вареники з млинцями не розмовляють, а ось капуста, квасолька, бурячок, чи узвар з пампушками любителі поговорити, а голубці ще й літають. У книжечці назви казок створюють справжнє українське меню. Тут є казки: "Борщ", "Каша", "Картопля", "Вареники", "Яєчня", "Голубці", "Млинці", "Полуниці", "Ковбаса", "Узвар". Вибирайте, що кому до вподоби і зустрічайте героїв казок у цьому залі.

Звучить українська народна музика, заходить Господиня Капустина.

Господиня Капустина: Добрий день вам, добрі люди!
Хай вам щастя – доля буде,
Не на день і не на рік,
А на довгий-довгий вік!
Добрий день кажу я всім:
І дорослим, і малим!

Добрий день, любі друзі! Яке чудове привітання, правда, діти? Це означає, що у нас гарний настрій, хороше на серці. "Добрий день" – це означає, що всі ми бажаємо один одному добра. Працьовитий і гостинний український народ здавна славився хлібосольством. Зайдіть до української оселі на годинку – без частування господиня не відпустить вас. Усе, що вона подасть на стіл буде смачним, ситним, а головне корисним та невибагливим. Отже, щиро прошу вас до мене у гості! Зараз я такого смачного борщику приготую… М-м-м… Але ж постривайте… У мене ж капуста закінчилась і моркви, напевно, немає. Але все це є у мене на городі!

Господиня Капустина проходить до "городу", починає шукати овочі і збирати їх у кошик, перед цим загадуючи дітям загадки про ці овочі.

Господиня Капустина: Хто хустиночку свою влітку покриває? І по двадцять хустин на голівці має?

Діти: Капуста!

Господиня Капустина: Так, правильно, діти! Де ж сховалася наша капуста?

З'являється капуста.

Капуста: Я – капуста вітамінна. І солена в бочці, і в салатах я відмінна. У борщику, в супі, в смачних голубцях, і смажена в маслі, і терта – в млинцях.

Господиня Капустина: Сидить дівчина в коморі, а коса її надворі?

Діти: Морква!

Господиня Капустина:Молодці!

З'являється морква.

Морква: Я під сонечком щедрим зростала,
Земелька водою мене напувала,
Тому-то й вродилась така соковита.
Морквяного соку вам треба попити!

Господиня Капустина: Під землею народилась і для борщику згодилась. Мене чистять, ріжуть, труть, смажать, варять і печуть?

Діти: Картопля!

З'являється картопля.

Картопля: Ви що забули усі бараболю?
Варіте і смажте. Із сіллю й без солі.
Сто страв господиня з картоплі зготує,
Картопля як хліб – вона всіх нагодує.

Господиня Капустина: Зелений чуб, червоний бік, смачний із нього чавлять сік. Мами варять з ним борщі. Росте в городі на кущі?

Діти: Помідор!

З'являється помідор.

Помідор: Беріть мене, я – пречудовий, до вашого столу хоч зараз готовий!

Господиня Капустина: У темниці виростає та біленькі зубки має. Хоч гіркий він і пекучий, та корисний і цілющий?

Діти: Часник!

З'являється часник.

Часник: Хто гострого хоче – мене хай придбає. Я всякі мікроби вогнем випікаю!

Господиня Капустина: Сидить Марушка в семи кожушках. Хто її роздягає, той сльози проливає.

Діти: Цибуля!

З'являється цибуля.

Цибуля: Погляньте, як я уродила – велика, ріпчаста, ну – справжнєє я диво. Мене на зиму собі запасайте, тушкуйте, варіть і сирою вживайте.

Господиня Капустина: Є солодкий, є гіркий. Різні форми має. Є худий, а є товстий. Кожний його знає!..

Діти: Перець!

З'являється перець.

Перець: Я гіркий та червоний – добряча приправа. Якщо борщ приперчити, буде смачна страва!

Господиня Капустина: Діти, молодці! Скільки добрих овочів назбирали! Тепер гайда готувати! А готувати будемо у справжній українській печі.

Демонструється відеоматеріал про українську піч.

Господиня Капустина: Так, жодна господиня без такої помічниці не впорається! І ми з вами спробуємо готувати.

Дидактична гра "Борщ"

*Господиня Капустина підходить до фліпчарту. На ньому зображення каструлі для борщу, а навколо багато овочів і фруктів. Перед тим, як додати кожен продукт до каструлі, Господиня Капустина запитує у дітей: "**Чи потрібно до борщу додати…?**" Діти або погоджуються, або аргументують своє заперечення. Гра закінчується тоді, коли всі необхідні інгредієнти знайдені, а інші складені "на поличку" для інших страв.*

Господиня Капустина: А знаєте, діти, що з борщем пов'язано чимало цікавих традицій. Зокрема, селяни традиційно відзначали цією стравою родинні свята, закін-

чення польових і городніх робіт. Подекуди борщ є обов'язковою весільною стравою. У Карпатах на весіллі його подають після капусти. На Полтавщині жодне весілля не обходиться без капусняку (різновиду борщу). На Поділлі наступний після весілля день відомий, як "розхідний борщ". Для борщу, який готують на Різдво, господині не шкодують найкращого м'яса – це ж обов'язкова святкова страва. Так, борщ – це найулюбленіша страва українських людей. Такого борщику немає ніде в світі. Рецепти українського борщу існують уже багато століть. У давнину ця страва мала назву "Вариво з зіллям", тобто із зеленню. Зараз існує понад 30 способів приготування борщу.

Але не тільки борщ полюбляли в Україні. Дуже славилися різні каші: рисові, гречані, пшеничні, гарбузові. Запрошую вас до музично-ритмічної гри "Зваримо кашку".

Музично-ритмічна гра "Зваримо кашку"

Діти стають у коло, повторюють рухи за Господинею Капустиною, яка під музику імітує етапи приготування каші.

Господиня Капустина:Сучасне національне кулінарне мистецтво зберегло й збагатило давні добрі традиції. І нині жодне родинне свято не обходиться без завиванців, крученików, печені, смаженини, холодцю, шинки, пиріжків з капустою, сиром, м’ясом, грибами, домашньої ковбаси, голубців, вареників. До вашої уваги, багатство і різноманіття національної кухні.

Демонструється відеоматеріал **про українські страви.**

Господиня Капустина:І на останок, я хочу перевірити, які страви української кухні ви знаєте. Пропонує вам розгадати мій кросворд. Якщо всі відповіді будуть вірними, ви прочитаєте зашифроване слово. Готові? Тоді почали! Я загадую вам загадки, а вірну відповідь вписуємо в клітинки кросворду.

Кросворд

					у	з	В	а	р			
						к	А	ш	а			
					к	о	Р	о	в	а	й	
					д	ж	Е	м				
				м	л	и	Н	ц	і			
п	а	м	п	у	ш	к	И					
					ю	ш	К	у				
			б	у	б	л	И	к	и			

Загадки:

1. Насушили ми шипшини,

2. Ой, смачна вона, духмяна,

Липи цвіт, суниць, малини.
Розігріли самовар,
Пити будемо … (**узвар**).

Рисова, гречана, манна…
Ложку в рот – і буде наша.
Здогадалися? Це ….(**каша**)

3. Що за хліб такий святковий
На рушник вмостився новий? (**коровай**).

4. Влітку ягід так багато.
Їх спочатку буду рвати,
Потім з цукром перетрем
Ось смачний і вийде ... (**джем**).

5. Що на сковорідку наливають,
А потім вчетверо згинають? (**млинці**).

7. Всім обід готує мама:
Ось бере вона петрушку,
Інші додає приправи, –
Будем їсти смачну … (**юшку**).

6. І пухкенькі, і смачні.
Із пшениченьки вони.
Зі здобного тіста,
Просяться, щоб з'їсти. (**пампушки**).

8. Як навколо об'їси –
Серединки не проси.

Ми такі гостинці:
Дірка в серединці… (**бублики**).

Господиня Капустина: Ви прочитали зашифроване слово – це вареники! Молодці! Добре справились з усіма завданнями. Ось і все, мої малята! Рада була вас вітати! До нових зустрічей!

Список використаної літератури

Твори Зірки Мензатюк для дітей:

Мензатюк, Зірка. Ангел Золоте Волося / З. Мензатюк // Вид. 2-ге, перероблене. – Львів: ВД Старого Лева, 2014. – 128 с.

Мензатюк, Зірка. Арніка: казка / З. Мензатюк // Київ: Веселка, 1993. – 16 с.

Мензатюк, Зірка. Зелені чари: оповідання / З. Мензатюк // Чернівці: Букрек, 2012. – 176 с.

Мензатюк, Зірка. Зварю тобі борщику / З. Мензатюк // Львів: ВД Старого Лева, 2013. – 58 с.

Мензатюк, Зірка. Катрусини скарби: оповідання для молодшого шкільного віку / З. Мензатюк // Вид. 2-ге. - Чернівці: Букрек, 2015. – 40 с.

Мензатюк, Зірка. Наші церкви: Історія, дива, легенди / Київ: Соняшник, 2002. – 120 с.

Мензатюк, Зірка. Таємниця козацької шаблі: пригодницька повість / З. Мензатюк // Львів: ВД Старого Лева, 2015. – 160 с.

Мензатюк, Зірка. Тисяча парасольок: казки / З. Мензатюк // Київ: Веселка, 1990. – 48 с.

Мензатюк, Зірка. Український квітник: науково-популярна проза / З. Мензатюк // Київ: Грані-Т, 2011. – 64 с.

Мензатюк, Зірка. Чарівні слова: казочки про мову / З. Мензатюк // Чернівці: Букрек, 2016. – 48 с.

Мензатюк, Зірка. Як до жабок говорити. Чарівний Іванко: казка / З. Мензатюк // Київ: Грані-Т, 2007. – 64 с.

Мензатюк, Зірка. Як я руйнувала імперію / З. Мензатюк // Львів: ВД Старого Лева, 2016. – 272 с.

Мензатюк, Зірка. Український квітник: науково-популярна проза / З. Мензатюк // Київ: Грані-Т, 2010. – 64 с.

Статті із періодичних видань:

Білоус, В. Зірка Мензатюк "Таємниця козацької шаблі": [Про пригодницьку повість сучасної української письменниці. Біографія, гра "Упізнай героя", "Допишіть козацькі прислів'я", про замки та фортеці України] / В. Білоус // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. - № 28-29. – С. 5-11.

[Зірка Мензатюк про себе] // Дивослово. – 2017. - № 3. – С. 57-60.

Мензатюк, З. Золоте серце: [казки] / З. Мензатюк // Малятко. – 2017. - №9. – С. 9

Мензатюк, З. Чорнобривці; Козубок-колобок: вірші / З. Мензатюк // Літературна Україна. – 2017. - № 22. – 1 червня. – С. 12

Мензатюк, З. Стисло про письменницю. "Таємниця козацької шаблі". Пригодницька повість про мандрівку історичними місцями сучасної України / Українська мова та література. Бібліотека. – 2018. - № 1. – С. 114-126.

Потапенко, Ю. "Коли розмовляємо рідною мовою, ми звучимо в унісон зі своєю землею": [Інтервю з відомою українською казкаркою Зіркою Мензатюк] / Ю. Потапенко // Голос України. – 2015. - № 15. – 29 січня. – С. 10.

Сорока, В. Патріотизм можна "подавати" по-різному: [Про українську дитячу письменницю Зірку Мензатюк] / В. Сорока // Освіта України. – 2015. - № 7. – 16 лютого. – С. 15.

Штолько, М. Сюрґюн на сторінках нової пригодницької повісті для дітей Зірки Мензатюк "Дике літо в Криму" / М. Штолько // Слово Просвіти. – 2018. – 4. 41. – 11-17 жовтня. – С. 13.

Інтернет-ресурси:

http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/403-sto-zagadok-ukrainskoy-movoy.html - Загадки для дітей.

https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=8081 – Про життя і творчість письменниці.

https://www.barabooka.com.ua/zirka-menzatyuk/ - Про написання дитячих творів.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА
ЮНИЙ ЧИТАЧ
БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач" Запорізької обласної ради

69006
м. Запоріжжя,
вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62
236-85-63
236-86-27
236-86-49
Факс: (061) 236-85-62

Електронна пошта: zobd@ukr.net
Сайт: www. zobd.zp.ua